

Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2013

Vincent de Boer &
Roy Slaterus

Sovon-rapport 2013/69

Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2013

Vincent de Boer & Roy Slaterus

Sovon-rapport 2013/69
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van
de Provincie Gelderland

provincie
GELDERLAND

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2013

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de Provincie Gelderland

Illustraties omslag: Peter Eekelder (Graspieper en maisakker) & Vincent de Boer (Tureluur)

Wijze van citeren: de Boer V. & Slaterus R. 2013. Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2013. Sovon-rapport 2013/69 Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Inhoud

Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Werkwijze	7
2.1. Doelstelling	7
2.2. Werkwijze	7
2.3. Interpretatie en verwerking van gegevens	7
2.4. Weer	8
3. Resultaten 2013	9
3.1. Resultaten Gelderland 2013	9
3.2. Resultaten per fysisch geografische regio in 2013	9
3.3. Soortbesprekingen 2013	10
4. Trends 1997-2013	15
4.1. Provinciale indexen per soort	15
4.2. Trends per soort per fysisch geografische regio	16
5. Aanvullende proefvlakken in 2013	19
Literatuur	21
Bijlagen	
Bijlage 1. Onderzochte soorten	
Bijlage 2. Soortkaarten primaire weidevogels 2013 per fysisch geografische regio	
Bijlage 3. Telgebiednummers en namen onderzocht in 2013	
Bijlage 4. Verschillen in aantal tussen BMP en legselbescherming	

Dankwoord

Bij de totstandkoming van dit rapport en de uitvoering van het veldwerk dat daaraan ten grondslag lag, waren verschillende mensen betrokken. Namens Provincie Gelderland leverde Robbert Wolf een belangrijke bijdrage aan de projectorganisatie. Tevens voorzag hij een conceptversie van dit rapport van commentaar. Het veldwerk werd uitgevoerd door Sovon-medewerkers Vincent de Boer, Frank Majoor

(Gelderse Poort), Willem van Manen, Jan Schoppers en Symen Deuzeman. De begeleiding vanuit Sovon was in handen van Roy Slaterus. Dries Oomen, Lara Marx en Dirk Zoetebier (Sovon) hielpen bij het maken van het kaartmateriaal, het digitaliseren van de gegevens en de analyse. Zij worden allen hartelijk bedankt voor hun bijdragen.

1. Inleiding

Sinds 1995 worden jaarlijks broedvogelinventarisaties verricht in Gelderland binnen het provinciale meetnet – thans onderdeel van het Landelijk Meetnet Weidevogels binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) – gericht op monitoring van weidevogels. Doel van het meetnet is voor de verschillende fysisch geografische regio's binnen Gelderland inzicht te verschaffen in ontwikkelingen in aantal en verspreiding van kenmerkende broedvogelsoorten van cultuurland. Het gaat om de regio's met laagveen en klei-op-veen (Randmeerkust en deel Gelderse Vallei), rivierklei binnendijks (kommen en polders in stroomgebied van Maas en Rijntakken), het winterbed van Maas en Rijntakken (uiterwaarden van Maas, Waal, Rijn en IJssel) en de zandgronden in Gelderse Vallei en Achterhoek. Hiertoe is een selectie van telgebieden begrensd – landschappelijke eenheden van 120-150 ha – die jaarlijks of met een interval van een of meerdere jaren werden onderzocht. Sovon is sinds 1999 partner bij de invulling van het meetnet en bij de uitvoering van het veldwerk.

Het uitgangspunt van de provincie is dat de gegevens van de telgebieden naast hun primair signalerende functie ook kunnen worden aangewend ten behoeve van:

- effectmonitoring (ook in NEM-kader)
- effectmonitoring en sturing in het kader van Collectief Weidevogelbeheer (onderdeel van SNL)

In 2011 en 2012 is opnieuw gekeken naar de selectie van telgebieden en is nagegaan welke in aanmerking komen voor een frequente (jaarlijkse) inventarisatie, welke voor een minder frequente en welke in het verleden slechts incidenteel zijn onderzocht en nu buiten beschouwing kunnen worden gelaten. Het belang van de telgebieden voor weidevogels speelt hierbij een rol; van de belangrijkste weidevogelgebieden is

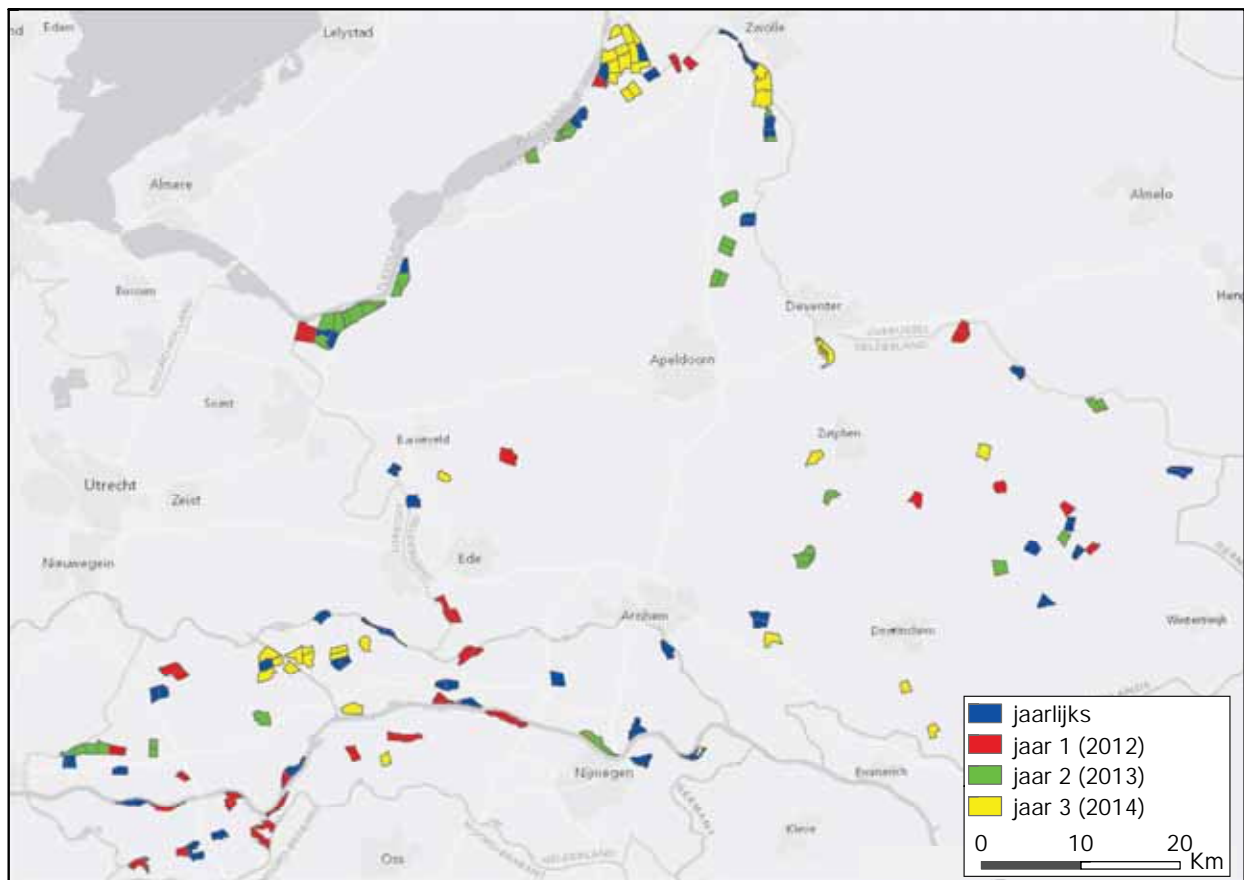
een frequente, liefst jaarlijkse inventarisatie gewenst. Bij de bepaling van de selectie is voorts gelet op de ruimtelijke verdeling, met voldoende dekking over de verschillende regio's. Op basis hiervan worden vanaf 2013 49 telgebieden jaarlijks geïnventariseerd en 105 telgebieden driejaarlijks. Dat betekent jaarlijks een steekproef van 84 telgebieden (in totaal ca 10.000 ha).

In het voorjaar van 2013 is volgens de hierboven beschreven opzet veldwerk verricht in 84 telgebieden. De namen, nummers en fysisch-geografische regio's van deze telgebieden zijn opgenomen in bijlage 3. In dit rapport worden de resultaten van dit veldwerk vastgelegd en worden de belangrijkste bevindingen beschreven. Daarbij is gebruik gemaakt van de uitgebreide dataset die in de loop der jaren is opgebouwd. Figuur 1.1 geeft de telgebieden die in 2013 zijn geïnventariseerd weer, evenals de overige telgebieden binnen de telcyclus. In hoofdstuk 2 worden de werkwijze in het veld, de interpretatie van de gegevens en de weersomstandigheden gedurende het voorjaar van 2013 beschreven. De resultaten van de inventarisatie worden besproken in hoofdstuk 3, zowel per fysisch geografische regio als per soort. In hoofdstuk 4 worden aan de hand van resultaten vanaf 1997 de provinciale trends per soortgroep en de trends per soort in de vier verschillende fysisch-geografische regio's op een rij gezet. In Hoofdstuk 5 worden een samenvatting gegeven van de resultaten van 20 telgebieden die in 2013 eenmalig zijn gekarterd, maar die geen deel uitmaken van het meetnet.

Een lijst van onderzochte soorten (weidevogellijst) is weergegeven in bijlage 1. In bijlage 2 zijn de soortkaarten van de in 2013 uitgevoerde kartering weergegeven per fysisch geografische regio. In bijlage 3 zijn de nummers van de in 2013 onderzochte telgebieden te vinden.

Tabel 1. Aantal weidevogel telgebieden in Gelderland per fysisch-geografische regio.

Regio	Jaarlijks	2012	2013	2014	Totaal
Laagveen Noord (Randmeerkust)	8	5	13	12	38
Rivieren binnendijks	20	14	13	13	60
Rivieren buitendijks	12	9	5	6	32
Hoge zandgronden (Gelderse Vallei & Achterhoek)	9	7	4	4	24
Totaal	49	35	35	35	154

Figuur 1. Ligging van telgebieden binnen de driejaarlijkse cyclus van het meetnet. Blauw: jaarlijks, rood: jaar 1 (2012), groen: jaar 2 (2013) en geel: jaar 3 (2014).

2. Werkwijze

2.1. Doelstelling

Het doel van de inventarisatie is het verzamelen van informatie over de verspreiding, aantallen, soorten-samenstelling en ontwikkeling van de weidevogelpopulatie in Gelderland door middel van steekproefgebieden.

2.2. Werkwijze

Tijdens de broedvogelinventarisatie is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, conform de normen die zijn vastgelegd in de handleiding van het Broedvogel Monitoring Project Weidevogels (BMP-W) (van Dijk & Boele 2011). Net als in eerdere jaren werden aan elk telgebied vier bezoeken gebracht, in vier rondes verspreid over het broedseizoen. In totaal zijn in 2013 84 telgebieden onderzocht. In alle gebieden werden de 45 soorten van de weidevogellijst onderzocht (zie bijlage 1), maar in enkele gebieden werden extra soorten 'meegenomen':

- In totaal 71 telgebieden werden uitsluitend onderzocht op de 45 soorten van de weidevogellijst (zie bijlage 1).
- In tien buitendijkse proefvlakken in het rivierengebied werd, in navolging op eerdere jaren, een uitgebreidere lijst van broedvogels geteld. Alleen 14 algemene broedvogels ontbreken op deze lijst. Dit betreft Wilde Eend, Meerkoet, Houtduif, Winterkoning, Heggenmus, Roodborst, Merel, Zanglijster, Pimpelmees, Koolmees, Spreeuw, Huismus, Ringmus en Vink. Deze uitgebreide lijst geeft informatie over de ontwikkeling van de broedvogelbevolking en daaraan gekoppeld de vegetatie in uiterwaarden die anno 2013 (gedeeltelijk) als natuurgebied beheerd worden. Ook geeft dit informatie over het voorkomen van Natura 2000-soorten binnen de daarvoor aangewezen gebieden; Uiterwaarden Waal, Uiterwaarden Nederrijn en Uiterwaarden IJssel.
- In drie proefvlakken (9625 Circul W, 9635 Ambtswaard Bommel en 9732 Erlecomse Waard) werd, aansluitend op het jaarlijks uitgevoerde broedvogelonderzoek in de hele Gelderse Poort, de 'Gelderse Poortlijst' aangehouden. Dit is een uitgebreide lijst met karakteristieke soorten voor dit gebied, waaronder alle binnen het Natura 2000-gebied aangewezen doelsoorten (Majoor et al. 2008).

De extra inspanningen die geleverd werden om deze extra soorten mee te nemen bleven beperkt. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode tussen 8 april en 1 juli 2013 en bestond uit vier bezoeken gedurende de dag, waarbij werd gezorgd dat er minstens één bezoek in de vroege ochtend werd gebracht.

Tijdens elke bezoekeronde is rekening gehouden met welke soorten in die periode hun seizoenspiek hebben. Tijdens de eerste ronde lag bijvoorbeeld de nadruk op vroege weidevogels als Kievit en Grutto. In totaal werden in de 84 telgebieden 24.142 minuten (402 uur en 22 minuten) besteed aan het veldwerk. Uitgaande van 10.083,6 ha komt dit neer op gemiddeld bijna drie minuten per hectare (zie tabel 2); dit is zeer vergelijkbaar met eerdere jaren.

Tabel 2. Tijdsbesteding aan veldwerk voor Weidevogelmeetnet Gelderland in 2013 (exclusief reistijd).

Periode	Uur veldwerk
1-15 april	39 uur en 50 min
16-30 april	94 uur en 56 min
1-15 mei	82 uur en 33 min
16-31 mei	71 uur en 33 min
1-15 juni	77 uur en 35 min
16-30 juni	33 uur en 40 min
1-15 juli	2 uur en 15 min
Totaal	402 uur en 22 min

2.3. Interpretatie en verwerking van gegevens

De veldwaarnemingen zijn genoteerd op kaarten (schaal 1:10.000). Na afloop van de tellingen zijn de gegevens ingevoerd in de online invoermodule van Sovon, waarmee de waarnemingen automatisch geclusterd worden tot territoria, conform de BMP-richtlijnen. Van elke soort is hierdoor direct een territoriumkaart beschikbaar. Een groot voordeel van de online invoermodule is dat bewerkingen transparant en reproduceerbaar zijn. De werkwijze was verder zo veel mogelijk gelijk aan die in eerdere jaren ten behoeve van de vergelijkbaarheid. Bij zwanen, ganzen, roofvogels en kraaiachtigen is zoveel mogelijk uitgegaan van gevonden nesten of paren met kleine jongen.

De aantallen per telgebied zijn opgenomen in het Netwerk Ecologische Monitoring, onderdeel BMP-project. Hierdoor zijn de gegevens ook toegankelijk in de NDFF. De territoriumstippen zijn zowel bij Sovon als bij de Provincie Gelderland gearcheveerd. Per stip zijn jaar, coördinaten, proefvlaknaam, soort en aantal vastgelegd.

2.4. Weer

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Veel territoriale activiteit neemt later op de dag ook af bij hoge temperaturen. Daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2013 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. In tabel 3 zijn enkele variabelen samengevat.

Het jaar 2013 kende de koudste lente in ruim 40 jaar. Het broedseizoen startte dan ook uitzonderlijk laat. Op 13 maart kwam het op veel plaatsen in ons land nog tot strenge vorst (minimumtemperatuur tussen -10,0 en -15,0 °C). De lente diende zich pas aan rond het midden van april. Op de 14e werd in De Bilt voor het eerst na de winter de grens van 20,0 °C bereikt ('warme dag'). Ook mei was een koele maand. Met gemiddeld over het land 129 mm neerslag tegen 172 mm normaal, was de lente droog. Maart en april waren droge maanden, mei was vrij nat. De maand juni was vrij koel en behoorlijk wisselvallig (bron: KNMI). Vanaf de eerste week van juni stroomden de uiterwaarden vol met water door de hoge rivierwaterstanden. Dit zorgde tot het einde van de maand op veel plekken voor drassige omstandigheden.

Tabel 3. Enkele weersvariabelen (gemiddelde temperatuur, dagelijks aantal zonuren en duur neerslag) in de periode april-juni, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor (langjarig gemiddelde 1981-2012).

Maand	Temperatuur		Zonuren		Duur neerslag	
	2013	Ref	2013	Ref	2013	Ref
April	8,1	9,3	6,1	5,8	1,0	1,4
Mei	11,5	13,2	5,4	6,7	2,3	1,5
Juni	15,3	15,7	5,9	6,5	1,3	1,5

3. Resultaten 2013

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de inventarisatie gepresenteerd. Paragraaf 3.1 geeft de resultaten van 2013 voor de volledige selectie aan telgebieden. In paragraaf 3.2 wordt per fysisch geografische regio binnen de provincie Gelderland een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en aantallen. In paragraaf 3.3 wordt vervolgens voor elke soort uit bijlage 1 een korte toelichting gegeven van de belangrijkste bevindingen.

3.1. Resultaten Gelderland 2013

In de 84 onderzochte telgebieden werden in het voorjaar van 2013 in totaal 7.693 territoria van 84 soorten vastgesteld. Hiervan betroffen 4.161 territoria soorten die op de 'weidevogellijst' staan (bijlage 1); in totaal waren dit 38 soorten. Daarnaast werden nog eens 3.532 territoria van 46 andere soorten gekarteerd (zie ook paragraaf 2.2). Deze soorten en aantallen worden in deze rapportage, op de Natura2000-soorten na, buiten beschouwing gelaten, maar zijn wel opgenomen in het BMP-project van Sovon en de archieven van de Provincie Gelderland.

De tien talrijkste onderzochte soorten van de weidevogellijst waren achtereenvolgens Kievit (1.165 territoria), Grutto (719), Tureluur (300), Krakeend (237), Graspieper (213), Kuifeend (189), Grauwe Gans (177), Gele Kwikstaart (172), Zwarte Kraai (157) en Scholekster (158). In tabel 4 wordt voor 11 primaire weidevogels het aantal territoria en de dichtheid per 100 ha weergegeven.

Tabel 4. Aantallen en dichtheden van 11 primaire weidevogels in het Gelderse weidevogelmeetnet in 2013.

Soort	N 2013	Dichtheid (n/100ha)
Graspieper	213	2,11
Grutto	719	7,13
Kievit	1.165	11,55
Kuifeend	189	1,87
Scholekster	158	1,57
Slobeend	49	0,49
Tureluur	300	2,98
Veldleeuwerik	65	0,64
Watersnip	2	0,02
Wulp	66	0,65
Zomertaling	2	0,02

Tabel 5. Aantallen van 11 primaire weidevogels in 48 telgebieden onderzocht in 2012 en 2013.

Soort	2012	2013
Graspieper	182	161
Grutto	320	328
Kievit	577	578
Kuifeend	132	128
Scholekster	89	89
Slobeend	32	22
Tureluur	153	141
Veldleeuwerik	43	35
Watersnip	3	2
Wulp	32	15
Zomertaling	4	0

Ter vergelijking worden in tabel 5 de aantallen in de 48 telgebieden gegeven die zowel in 2012 als in 2013 zijn geteld. Wat hierin opvalt is dat de aantallen in beide jaren dicht bij elkaar liggen. Per telgebied waren er overigens soms wel aanzienlijke verschillen tussen beide jaren.

3.2. Resultaten per fysisch geografische regio in 2013

Tabel 6 geeft voor elke primaire weidevogel weer wat per fysisch geografische regio het aantal territoria (n 2013) en de dichtheid per 100 ha (n/100 ha) is. Het betreft de gegevens uit de 84 in 2013 onderzochte telgebieden. Uit de tabel blijkt dat de dichtheden niet in elke regio gelijk zijn. Soorten van vochtige weilanden ontbreken bijvoorbeeld vrijwel volledig op de zandgronden.

De regio Laagveen herbergt de hoogste dichtheden van Kievit, Grutto en Tureluur, waarmee deze regio hoge ogen gooit voor de steltlopers. Zomertaling, Slobeend en Kuifeend zijn vooral goed vertegenwoordigd in de uiterwaarden, evenals Scholekster, Veldleeuwerik en Graspieper. De Wulp behaalt zijn hoogste dichtheid op de zandgronden. Voor soortenkaarten van deze 11 primaire weidevogelsoorten per fysisch geografische regio wordt verwezen naar bijlage 2. De soortenkaarten zijn vanwege de leesbaarheid per regio in deelkaarten onderverdeeld, met kleuren wordt onderschied gemaakt tussen de verschillende fysisch geografische regio's. Bij deze soortenkaarten is naast de 11 primaire weidevogels ook de Gele kwikstaart meegenomen.

Tabel 6. Aantallen en dichtheden per 100 ha van primaire weidevogels per fysisch geografische regio binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in 2013.

Soort	Zandgronden		Rivieren binnendijks		Rivieren buitendijks		Laagveen	
	N 2013	N/100ha	N 2013	N/100ha	N 2013	N/100ha	N 2013	N/100ha
Graspieper	0	0,0	55	1,4	110	5,6	48	1,8
Grutto	36	2,3	217	5,6	43	2,2	423	15,6
Kievit	131	8,2	390	10,1	135	6,9	509	18,8
Kuifeend	10	0,6	94	2,4	69	3,5	16	0,6
Scholekster	21	1,3	53	1,4	42	2,2	42	1,6
Slobeend	0	0,0	13	0,3	23	1,2	13	0,5
Tureluur	1	0,1	60	1,6	58	3,0	181	6,7
Veldleeuwerik	2	0,1	17	0,4	16	0,8	30	1,1
Watersnip	0	0,0	1	0,0	1	0,1	0	0,0
Wulp	27	1,7	21	0,5	14	0,7	4	0,1
Zomertaling	0	0,0	0	0,0	1	0,1	1	0,0

3.3. Soortbesprekingen 2013

Hieronder wordt in alfabetische volgorde voor elke soort uit bijlage 1 een korte toelichting gegeven van de belangrijkste resultaten van de inventarisatie van 2013.

BERGEEND

In 18 van de 84 telgebieden werden in totaal 38 territoria van de Bergeend vastgesteld. De meeste werden buitendijks geteld (33 van de 38), waar uiterwaarden met slikkige oevers om te foerageren en konijnenholen en braamstruwelen als broedplaats de voorkeur genieten. De maxima betroffen zeven in 9183 Hiensche Waard W, zes in 9245 Broomwaard en vijf in 9315 Oosterhoutse Waarden. Binnendijks is de Bergeend een stuk schaarser met hooguit slechts een enkel paar per proefvlak. De soort wordt hier opvallend vaak gezien rond oude schuurtjes die als potentiële broedplaats kunnen dienen.

BONTBEKPLEVIER

Deze kustgebonden soort is een uiterst schaarse broedvogel in Gelderland maar staat wel op de 'weidevogellijst'. Geschikte broedhabitat ontbreekt vrijwel geheel in de 84 onderzochte gebieden. Er werden dan ook geen territoria vastgesteld. Dit was ook het geval in de periode 1997-2012.

BOOMVALK

In één van de 84 telgebieden werd een territorium van de Boomvalk vastgesteld. De beste tijd om Boomvalken te karteren is juli-augustus. Deze zomervogel broedt pas laat en de trefkans is het grootst wanneer er jongen zijn. Het vastgestelde territorium

bevond zich rond een oud kraaiennest in een hoogspanningsmast in 9644 Wapenveldsche Broek Z.

BRANDGANS

In één van de 84 telgebieden werd een territorium van de Brandgans vastgesteld. Het betrof een territoriaal paar in 9183 Hiensche Waard.

BRUINE KIEKENDIEF

Deze roofvogel is een schaarse broedvogel in de provincie Gelderland en zeker in de telgebieden van het Gelderse weidevogelmeetnet. De Bruine Kiekendief nestelt vooral in rietland; het broeden in akkerbouwgewassen zoals in Zeeland en Groningen is in Gelderland een (nog) onbekend fenomeen. In 2013 werd in 9830 Fraterwaard Stadweide een territorium vastgesteld. Geschikt broedhabitat ontbreekt overigens vrijwel geheel in de overige onderzochte gebieden.

BUIZERD

In 32 van de 84 telgebieden werden in totaal 37 territoria van de Buizerd vastgesteld. Hiermee is deze soort de meest algemene en wijd verspreide roofvogel in het meetnet. De soort komt in alle regio's in gelijke mate voor, met 0-2 territoria per telgebied.

EKSTER

In 50 van de 84 telgebieden werden in totaal 87 territoria van de Ekster vastgesteld. De soort komt wijd verspreid voor in alle regio's, met een voorkeur voor besloten uiterwaarden en rijk begroeide erven. Het wel of niet in een telgebied liggen van erven en hagen zorgt ervoor dat er in binnen de gebieden in de drie-jaarlijkse cyclus variatie in de aantallen op-

treedt. In sommige jaarlijks getelde telgebieden zijn er kleine fluctuaties, omdat een paar besluit buiten of juist binnen de begrenzing te broeden.

ENGELSE KWIKSTAART

Deze zangvogel is een schaarse broedvogel in Nederland, waarbij het voorkomen vrijwel geheel beperkt is tot bollenvelden in het westen van het land.

Incidenteel worden territoriale vogels waargenomen in Gelderland. In 2013 was dat niet het geval. Wel waren er enkele waarnemingen van zingende mannetjes tijdens de doortrekperiode.

GELE KWIKSTAART

In 50 van de 84 telgebieden werden in totaal 172 territoria van de Gele Kwikstaart vastgesteld. Opmerkelijk is het vrijwel ontbreken van de soort langs de Randmeerkust. Elders is het voorkomen geconcentreerd in verruigde weilanden met Ridderzuring en akkers met graan of koolzaad. Het voorkomen is hierdoor beperkt tot één of enkele percelen per telgebied. Gele Kwikstaarten hebben binnen het Gelderse meetnet een voorkeur voor de buitendijks gelegen telgebieden. De hoogste aantallen worden hier dan ook vastgesteld, zoals in 9801 Huissense Waard N (12) en 9183 Hiensche Waard W (10). Binnendijks is het voorkomen meer geclusterd en is de soort in bepaalde telgebieden talrijk te noemen, zoals 9684 Eldikse Veld O (10) en 9685 Eldikse Veld W (8).

GRASPIEPER

In 39 van de 84 telgebieden werden in totaal 213 territoria van de Graspieper vastgesteld. Deze vrij opvallende zangvogel komt verspreid in alle regio's voor, met de nadruk op de buitendijks gelegen telgebieden. Extensief gebruikte uiterwaarden zijn daarbij favoriet. Elders komen plaatselijk opvallende concentraties voor, meestal in gebieden met een groot aandeel reservaat of percelen met een late maaidatum. De telgebieden 9621 Stiftse Waard en 9785 Kleine Woldweg Oldebroek spanden de kroon met respectievelijk 17 en 16 territoria. Op de zandgronden ontbrak de Graspieper in 2013 in de onderzochte telgebieden.

GRAUWE GANS

In 29 van de 84 telgebieden werden in totaal 177 territoria van de Grauwe Gans vastgesteld. Het zwaarste punt lag in de buitendijkse gebieden in het rivierengebied, met kleine aantallen verspreid over het binnendijkse gebied en plaatselijk op de zandgronden.

GRAUWE GORS

Deze zangvogel is als broedvogel inmiddels vrijwel

uitgestorven in Nederland. Het Gelderse rivierengebied was tot in de jaren tachtig een kerngebied voor de soort. In tegenstelling tot 2012, dat uitpakte als een relatief gunstig jaar in Gelderland, waren er in 2013 in het geheel geen waarnemingen van zingende vogels in de provincie.

GROTE CANADESE GANS

In 19 van de 84 telgebieden werden in totaal 39 territoria van de Grote Canadese Gans vastgesteld. Deze van oorsprong Noord-Amerikaanse soort komt in kleine aantallen verspreid in alle regio's voor, maar is nooit talrijk in de onderzochte proefvlakken. Er werden maxima van zeven territoria in 580 Ark Boeijegeersche bk SBB en vijf in 9721 Rijswijkse Veld geteld.

GRUTTO

In 67 van de 84 telgebieden werden in totaal 719 territoria van de Grutto vastgesteld. Qua aantallen komt de soort hiermee na de Kievit op een tweede plaats. De verspreiding is echter beperkter. De nadruk ligt op de Randmeerkust en het binnendijkse rivierengebied. Plaatselijk komen er nog kleine aantallen voor in agrarisch beheerde uiterwaarden. Op de zandgronden is de Grutto beperkt tot enkele plekken in de Achterhoek.

De grootste aantallen werden vastgesteld langs de Randmeerkust, met hoge aantallen in 580 Ark Boeijegeersche bk SB (78), 5841 Putter Polder West (54), 5843 Putter Polder zuidoost (45), 9829 Putter Polder SBB (41) en 582 Arkemheen Riesbeek (40). In het binnendijkse rivierengebied waren de telgebieden 9721 Rijswijkse Veld (24) en 9685 Eldikse Veld W (24) getalsmatig van belang voor de Grutto.

HAVIK

In één van de 84 telgebieden werd een territorium van de Havik vastgesteld en wel in 9732 Erlecomse Waard. Deze roofvogel is erg schaars in de onderzochte telgebieden; geschikte bossen, zoals grote populierenopstanden, zijn maar weinig aanwezig.

KEMPHAAN

Deze steltloper is als broedvogel inmiddels zeer schaars geworden in Nederland (18 territoria in 2011). In Gelderland is de soort als broedvogel al sinds de jaren zeventig uiterst zeldzaam. In 2013 werden dan ook geen territoria vastgesteld.

KIEVIT

Net als de Scholekster gedraagt deze soort zich binnen het Gelderse Meetnet vooral als een akkervogel. In 80 van de 84 telgebieden werden in totaal 1.165 territoria

vastgesteld. Hiermee is de Kievit de wijdst verspreide en talrijkste van de onderzochte soorten. De grootste aantallen bevonden zich in 580 Ark Boeijegeersche bk SB (75) en 5841 Putter Polder West (61).

KLEINE PLEVIER

Deze uitgesproken pioniervogel is in het Gelderse meetnet vooral een soort van uiterwaarden. De soort komt hier tot broeden in recente ontgravingen en op rivierstranden. In 2013 werden 14 territoria vastgesteld in tien telgebieden. Vermeldenswaard waren de vier territoria in telgebied 9245 Broomwaard. De hoge rivierwaterstanden in juni zorgden voor enkele verrassende binnendijkse vestigingen, zoals in de telgebieden 9742 Rouwei en 9684 Eldikse Veld O (beide één territorium). Op de zandgronden vestigde een Kleine Plevier zich langs een recent aangelegde natuuroever in telgebied 9762 Zwetselaarse Veld.

KLUUT

Deze pioniervogel is in het Gelderse meetnet vooral te vinden in vergraven situaties in uiterwaarden. De soort komt hier tot broeden in recente ontgravingen. Op geschikte plekken kan hij zich spontaan vestigen. In 2013 werden geen territoria vastgesteld in de telgebieden van het meetnet.

KNOBBELZWAAN

In 27 van de 84 telgebieden werden in totaal 44 territoria van de Knobbelzwaan vastgesteld. Het ging hierbij om één tot vier territoria per telgebied. Deze soort komt binnen het Gelderse meetnet vooral voor in de laagveengebieden en in het gebied tussen de IJssel en de Veluwe.

KRAKEEND

In 50 van de 84 onderzochte telgebieden werden in totaal 237 territoria van de Krakeend vastgesteld. Hiermee is de soort de meest verspreide en talrijkste onderzochte eendensoort. Het zwaartepunt van de verspreiding lag langs de Randmeren en in de uiterwaarden. Binnendijks komen, vooral in het westelijke rivierengebied, plaatselijk Krakeenden voor. De zandgronden blijven vooralsnog verstoken van Krakeenden. In twee proefvlakken werden 15 of meer territoria van de Krakeend vastgesteld; 580 Ark Boeijegeersche bk SBB (16) en verrassend genoeg 9684 Eldikse Veld O (16). In het laatste, binnendijks gelegen, proefvlak zorgden recent aangelegde natuurvriendelijke oevers voor een flinke stijging van de aantallen.

KUIFEEND

In 49 van de 84 onderzochte telgebieden werden

in totaal 189 territoria van de Kuifeend vastgesteld. De soort komt verspreid voor in de regio's, met een zwaartepunt buitendijks. Binnendijks lijkt vooral de aanwezigheid van brede, niet te ondiepe, watergangen van belang; de territoria concentreren zich langs deze waterwegen. Het maximum aantal territoria in een telgebied betrof 11 in 9830 Fraterwaard Stadsweide, daarnaast werden 10 territoria vastgesteld in 9245 Broomwaard en 9621 Stiftse Waard.

KWARTEL

Deze zomervogel kenmerkt zich door jaarlijks sterk wisselende aantallen. 2013 gaat de boeken in als een matig jaar. Er werden slechts twee territoria vastgesteld en wel in 9639 Hoenwaard Strang en 9785 Kleine Woldweg Oldebroek.

KWARTELKONING

In drie van de 84 telgebieden werden in totaal zes territoria van de Kwartelkoning vastgesteld. Landelijk was 2013 een slecht jaar voor de soort met 80-90 territoria. Het voorkomen binnen het Gelderse meetnet beperkte zich, net als in de meeste andere jaren, volledig tot de buitendijkse telgebieden, ditmaal in de uiterwaarden langs de Waal en IJssel. Langs de Nederrijn werden geen territoria vastgesteld. Langs de Waal werd een territorium gevonden in de hooilanden van 9621 Stiftse Waard (2012: 8). In het noordelijke IJsseldal waren roepende Kwartelkoningen aanwezig in 9606 Hattermerwaarden (vier) en 9607 Aersoltweerde. In beide laatste telgebieden gooide het hoge water in juni roet in het eten; alle roepplekken overstroomden en de vogels verdwenen. Opmerkelijk genoeg was een hooiland in de Hattermerwaarden, waar eerder twee Kwartelkoningen riepen, de volgende ronde bezet door een Waterral én een Porseleinhoen.

NIJLGANS

In 36 van de 84 onderzochte telgebieden werden in totaal 81 territoria van de Nijlgans vastgesteld. Deze van oorsprong Afrikaanse soort komt in kleine aantallen (0-2 paar per proefvlak) verspreid in alle regio's voor. In 9315 Oosterhoutse Waarden (tien) en 9183 Hiensche Waard W (zes) werden meer dan vijf paar genoteerd.

OEVERZWALUW

De Oeverzwaluw komt vanwege zijn aanwijzing als broedvogel voor verschillende Gelderse Natura 2000-gebieden voor op de lijst van te onderzoeken soorten. Het voorkomen is beperkt tot gronddepots en afgeslagen rivieroevers in de uiterwaarden. In drie buitendijkse telgebieden werden kolonies vast-

gesteld; in totaal 43 nesten. De grootste kolonie bevond zich in telgebied 9791 Tollewaard (25). Zonder uitzondering overstroomden deze vestigingen tijdens de hoge rivierwaterstanden in juni.

PAAPJE

Deze kleine zangvogel is anno 2013 een schaarse broedvogel in Nederland, waarbij het voorkomen inmiddels vrijwel geheel beperkt is tot de provincie Drenthe. Verrassend was dan ook de aanwezigheid van een territorium in telgebied 9830 Fraterwaard Stadsweide. De waarneming van een zingend mannetje in geschikt broedbiotoop op 21 mei voldeed nèt aan de criteria om van een territorium te mogen spreken.

PATRIJS

In 11 van de 84 telgebieden werden in totaal 13 territoria van de Patrijs vastgesteld. Het zwaartepunt van het voorkomen lag op de zandgronden en in het binnendijkse rivierengebied. Het gaat om één tot twee territoria per telgebied. Deze soort staat landelijk onder druk. Voor Vogelbescherming Nederland en Sovon is dat reden om 2013 uit te roepen tot het Jaar van de Patrijs. Extra telinspanning zal duidelijk moeten maken hoeveel paren nog in Nederland voorkomen. Naar verwachting zijn dat er aanzienlijk minder dan enkele decennia geleden.

PORSELEINHOEN

Het Porseleinhoen is als kwalificerende soort voor verschillende Gelderse Natura 2000-gebieden aangewezen. Door het onvoorspelbare voorkomen en de nachtelijke leefwijze is het een lastig te onderzoeken soort. Hij staat niet op de lijst van de te onderzoeken soorten binnen het Gelderse meetnet maar het voorkomen in 2013 mag hier toch niet onvermeld blijven. In drie van de 84 telgebieden werden in totaal vier territoria vastgesteld. De hoge rivierwaterstanden zorgden in de loop van juni voor geschikte habitat (overstroomd grasland) in de uiterwaarden. Een extra vroege start bij de kartering van de laatste ronde in de uiterwaarden bij Hattem leverde maar liefst vier roepende Porseleinhoenders op. Twee stuks in 9607 Aersoltweerde en één in respectievelijk 9606 Hattemerwaarden en 9639 Hoenwaard Strang. Ook elders in de Hoenwaard riepen nog twee vogels. Opvallend genoeg riep de vogel in 9606 Hattemerwaarden uit een hooilandje waar begin juni nog twee Kwartelkoningen riepen.

ROEK

Er werden in 2013 geen roekenkolonies gevonden binnen de grenzen van de onderzochte telgebieden.

ROODBORSTTAPUIT

In 19 van de 84 onderzochte telgebieden werden in totaal 42 territoria van de Roodborsttapuit vastgesteld. Het voorkomen beperkt zich grotendeels tot het buitendijkse gebied, met plaatselijk solitaire paren in de Achterhoek en het binnendijkse rivierengebied. In twee telgebieden werden vijf Roodborsttapuiten vastgesteld; 9621 Stiftse Waard en 9635 Ambtswaard, Bemmelen.

SCHOLEKSTER

Deze soort gedraagt zich binnen het Gelderse weidevogelmeetnet als een echte akkervogel. Buiten de uiterwaarden broedt de soort immers vrijwel uitsluitend op akkers. In 68 van de 84 onderzochte telgebieden werden in totaal 158 territoria van de Scholekster vastgesteld. De aantallen per telgebied zijn vrijwel altijd klein, meestal nul tot drie territoria. In 9609 Koemkolkweg N Oldebroek en 20505 Leuven Gasthuisweg werd een maximum van zeven territoria vastgesteld.

SLOBEEND

In 25 van de 84 telgebieden werden in totaal 49 territoria van de Slobeend vastgesteld. Het voorkomen is grotendeels beperkt tot het buitendijkse rivierengebied en de Randmeerkust. Binnendijks worden plaatselijk Slobeenden geteld, terwijl de soort op de zandgronden geheel afwezig is. Buitendijks werden de meeste territoria in het IJsseldal vastgesteld; 9830 Fraterwaard Stadsweide en 9832 Fraterwaard Waardmanpl spanden de kroon met respectievelijk zes en vier territoria. Daarnaast werden er vier territoria geteld in zowel 9635 Ambtswaard Bemmelen als 9236 Rietkampen.

SOEPGANS

In acht van de 84 telgebieden werden in totaal 12 territoria van de Soepgans vastgesteld. De meeste territoria (vier) bevonden zich in 9791 Tollewaard.

SPERWER

Er werden in 2013 geen territoria van deze soort vastgesteld binnen de grenzen van de onderzochte telgebieden. Het voorkomen van Sperwers is vooral buiten de onderzochte telgebieden geconcentreerd in bossen en bebouwd gebied.

TAFELEEND

Deze soort is een zeer schaarse broedvogel in de telgebieden van het weidevogelmeetnet. In 2013 werden geen territoriale Tafeleenden waargenomen in de onderzochte telgebieden. De soort broedt in Gelderland vooral in moerasgebieden.

TORENVALK

In slechts vier van de 84 telgebieden werd een territorium van deze soort vastgesteld (in totaal vier territoria). Geschikt broedhabitat, ook in de vorm van nestkasten, blijkt tegenwoordig een schaars goed in de onderzochte telgebieden.

TURELUUR

In 54 van de 84 telgebieden werden in totaal 300 territoria van de Tureluur vastgesteld. De verspreiding komt in grote lijnen overeen met de Grutto, echter de Tureluur is op de zandgronden aanmerkelijk schaarser. In de uiterwaarden komt de Tureluur plaatselijk voor in gebieden met natuurontwikkeling. De grootste aantallen werden vastgesteld langs de Randmeerkust, met hoge aantallen in 9829 Putter Polder SBB (33), 580 Ark Boeijegeersche bk SB (25) en 5841 Putter Polder West (21).

VELDLEEUWERIK

In 15 van de 84 telgebieden werden in totaal 65 territoria van de Veldleeuwerik vastgesteld. Het voorkomen is anno 2013 erg plaatselijk en beperkt zich tot enkele telgebieden langs de Randmeerkust en in het binnendijkse en buitendijkse rivierengebied. Op de zandgronden lijkt de soort inmiddels vrijwel verdwenen. In enkele jaarlijks onderzochte telgebieden lijkt de soort te zijn verdwenen ten opzichte van 2012, zoals in 9183 Hiensche Waard W, 9573 Berkel Havelandweg en 9690 Maurikse Waard. Telgebied 580 Ark Boeijegeersche bk SBB was goed voor ruim een derde van de aantallen in 2013, hier werden 22 territoria vastgesteld.

VISDIEF

Deze stern komt in de telgebieden binnen het weidevogelmeetnet vooral voor in vergraven situaties in de uiterwaarden. In 2013 was dit het geval op de zandplaat in telgebied 9183 Hiensche Waard W, waar één territorium werd vastgesteld. Een eventuele broedpoging werd in de kiem gesmoord door het onderlopen van de zandplaat tijdens de hoge rivierwaterstanden in juni.

WATERSNIP

In twee van de 84 telgebieden werden in totaal twee territoria van de Watersnip vastgesteld. Deze kritische steltloper is inmiddels een zeer zeldzame verschijning in de telgebieden van het Gelderse weidevogelmeetnet. Op de zandgronden en in het binnendijkse rivierengebied komt de Watersnip nog maar incidenteel als broedvogel voor. Langs de

Randmeerkust en in de uiterwaarden is het voorkomen regelmatig. In 2013 werd de soort vastgesteld in 9684 Eldikse Veld O en 9690 Maurikse Waard, beide met één territorium. Het is tekenend dat er in 2013 geen territoria werden gevonden langs de Randmeerkust, waar een groot deel van Polder Arkenheem werd onderzocht.

WINTERTALING

In drie van de 84 telgebieden werden in totaal vijf territoria van de Wintertaling vastgesteld. Deze soort is een zeldzame en onregelmatige broedvogel in de telgebieden van het Gelderse weidevogelmeetnet. Het voorkomen in 2013 werd ongetwijfeld ingegeven door de hoogwaterperiode in juni. Alle territoria bevonden zich in ruigtes in geïnundeerde uiterwaarden. Van daadwerkelijk broeden zal geen sprake geweest zijn.

WULP

In 32 van de 84 telgebieden werden in totaal 66 territoria van de Wulp vastgesteld. De nadruk van het voorkomen ligt op het oosten van de provincie, vooral op de zandgronden en in het binnendijkse rivierengebied langs de IJssel. Langs de Randmeerkust is de soort opvallend genoeg zeldzaam. De Wulp komt nergens in grote aantallen voor; het maximum was zes territoria in telgebied 9713 Breedslat.

ZOMERTALING

In twee van de 84 telgebieden werden in totaal twee territoria van de Zomertaling vastgesteld. Zowel in 580 Ark Boeijegeersche bk SBB als 9830 Stadsweide Fraterwaard was een territorium aanwezig. In enkele jaarlijks getelde proefvlakken waar in 2012 territoria gevonden werden, ontbrak de soort in 2013.

ZWARTE KRAAI

In 62 van de 84 telgebieden werden in totaal 157 territoria van de Zwarte Kraai vastgesteld. De soort komt wijd verspreid voor in alle regio's en ontbreekt vrijwel alleen binnen de grenzen van een telgebied als er geen geschikte nestbomen aanwezig zijn. De maxima betroffen zeven territoria in zowel 9183 Hiensche Waard W als 9711 Mellinkmaat.

ZWARTE STERN

Het voorkomen van deze soort is in Gelderland beperkt tot enkele kolonies langs de Waal en in de Gelderse Poort. In telgebieden binnen het Gelderse weidevogelmeetnet komt de soort niet voor.

4. Trends 1997-2013

Hieronder wordt voor de 11 primaire weidevogelsoorten de index voor de periode 1997-2013 gegeven. Hierbij werd het aantal territoria in startjaar 1997 op 100 gesteld. Het jaar 2001 ontbreekt vanwege de omvangrijke uitbraak van Mond- en klauwzeer (MKZ) in dat jaar; het veldwerk kon toen niet op een gestandaardiseerde manier plaatsvinden doordat veel telgebieden niet toegankelijk waren. De indexen zijn berekend aan de hand van alle beschikbare telgegevens binnen het Gelderse weidevogelmeetnet.

In paragraaf 4.1. worden per soort de trends weergegeven voor alle telgebieden tezamen. Deze trends betreffen uitsluitend de telgebieden binnen het meetnet en niet de gehele provincie. Maar de trends zijn hoogstwaarschijnlijk wel representatief voor het agrarische gebied in de gehele provincie.

In paragraaf 4.2. worden per soort de trends weergegeven voor de telgebieden per fysisch-geografische regio. Daarbij komen alleen die primaire weidevogelsoorten aan bod waarvan genoeg gegevens beschikbaar zijn om een betrouwbare trendgrafiek te kunnen maken. Deze trends zijn binnen Gelderland hoogstwaarschijnlijk representatief voor de vier fysisch-geografische regio's waarin de telgebieden liggen. De telgebieden zijn verspreid neergelegd over de vier regio's, zowel in goede als minder goede gebieden voor weidevogels.

In tabel 7 is een overzicht opgenomen van de soorten waarvan in dit hoofdstuk een trendgrafiek is opgenomen

Tabel 7. Trendgrafieken Gelderse weidevogelmeetnet 2013 per fysisch-geografische regio. Totaal: hele meetnet, LV: Laagveen, Binnen: binnendijks rivierengebied, Buiten: uiterwaarden, Zand: zandgronden Achterhoek & Gelderse Vallei.*het aantal telgebieden met en het aantal territoria van Watersnip en Zomertaling was in 2013 te gering om een trend te kunnen berekenen

Soort	Totaal	LV	Binnen	Buiten	Zand
Graspieper	x	x	x	x	
Grutto	x	x	x	x	x
Kievit	x	x	x	x	x
Kuifeend	x	x	x	x	
Scholekster	x	x	x	x	x
Slobeend	x	x	x	x	
Tureluur	x	x	x	x	
Veldleeuwerik	x	x	x	x	x
Watersnip					
Wulp	x		x	x	x
Zomertaling					

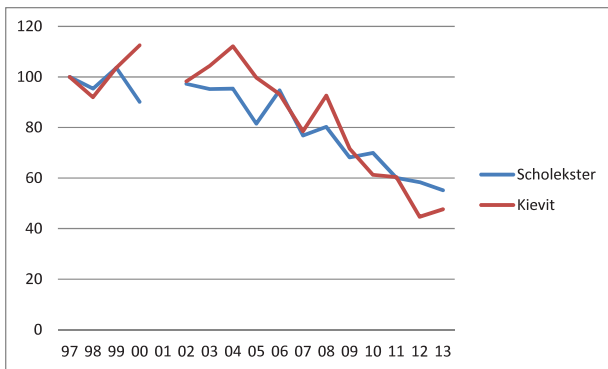
4.1. Provinciale indexen per soort

In deze paragraaf worden de belangrijkste populatieontwikkelingen voor de primaire weidevogels geschetst voor het gehele meetnet. Daarbij zijn vergelijkbare soorten in de grafieken samengenomen.

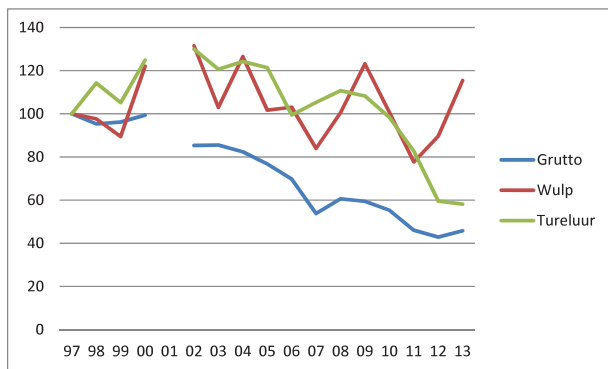
Figuur 4.1.1. Indexen van Slobeend en Kuifeend binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

Van de drie eenden zijn van Zomertaling onvoldoende gegevens beschikbaar uit 2013 voor het berekenen van een index. Slobeend is sinds 2005 in aantal achteruit gegaan na een aanvankelijke toename vanaf eind jaren negentig. Kuifeend neemt daarentegen vanaf het begin van de tellingen langzaam toe. Ook landelijk vertoont Slobeend de afgelopen decennia een afname, terwijl Kuifeend juist toeneemt (zie trendgrafieken op <http://www.sovon.nl/nl/content/soorten>).

Figuur 4.1.2. Indexen van Scholekster en Kievit binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

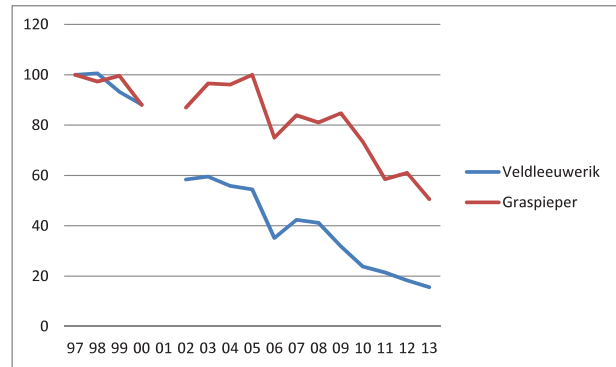
Beide ‘akkersteltlopers’ in het meetnet waren tot 2005 redelijk stabiel, maar laten vanaf 2005-2007 een gestage afname zien. Kievit laat hierbij opvallende afnames zien, zoals in 2009 ten opzichte van 2008 en 2012 ten opzichte van 2011. Ten opzichte van 2012 nam Kievit in 2013 niet verder af, maar het is te vroeg om te kunnen bepalen of er sprake is van een stabilisatie. Ook landelijk staan beide soorten onder druk. Voor Scholekster geldt dat in het bijzonder de populaties in het binnenland sterke afnames vertonen (Ens et al. 2011).

Figuur 4.1.3. Indexen van Grutto, Tureluur en Wulp binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

Van Watersnip zijn onvoldoende gegevens beschikbaar uit 2013 voor het berekenen van een index. De overige drie ‘graslandsteltlopers’ laten een wisselend beeld zien. De Grutto neemt vanaf het begin in aantal af, maar lijkt de laatste vijf jaar redelijk stabiel. Tureluur neemt vanaf het begin in aantal toe, maar laat vanaf 2005 een afname zien. De Wulp lijkt stabiel.

Beide zangvogels laten vanaf het begin een afname zien. Deze afname is ongetwijfeld al voor 1997 inge-

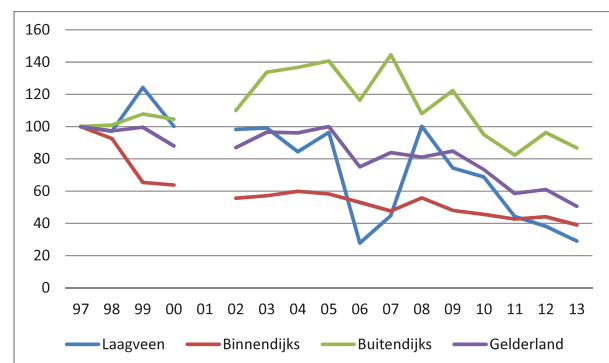
Figuur 4.1.4. Indexen van Veldleeuwerik en Graspieper binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

zet. Veldleeuwerik volgt de landelijke trend en is ten opzichte van 1997 met maar liefst 90% afgenomen. Graspieper is tot 2005 redelijk stabiel en neemt daarna af.

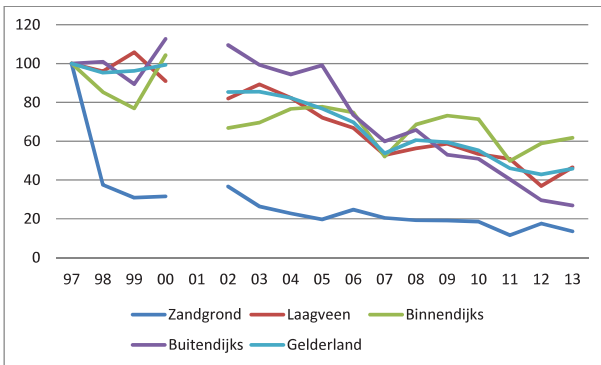
4.2. Trends per soort per fysisch geografische regio

In deze paragraaf worden de belangrijkste populatieontwikkelingen voor de primaire weidevogels geschetst per fysisch geografische regio. Alleen soorten waarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn voor het berekenen van een index worden – in alfabetische volgorde – weergegeven.

De Graspieper laat in alle fysisch-geografische regio's een afname zien. Ook van het herstel dat van 2007 optrad in Laagveen is inmiddels geen sprake meer. De aantallen binnendijs zijn, na een afname, redelijk stabiel. Buitendijs maakte de Graspieper sinds de eeuwwisseling eerst een toename door, maar vanaf 2009 nemen ook daar de aantallen af.

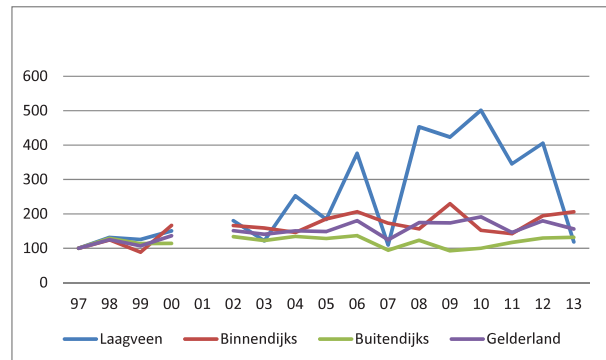

Figuur 4.2.1. Index van Graspieper per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

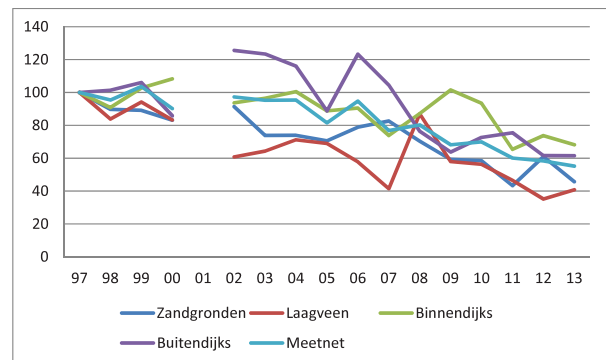

Figuur 4.2.2. Index van Grutto per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

De Grutto is binnen het Gelderse weidevogelmeetnet sinds 1997 afgenomen. In de belangrijkste fysisch-geografische regio Laagveen leek de soort sinds de eeuwwisseling in een vrije val te geraken, maar hier treedt vanaf het daljaar 2007 enige stabilisatie op. Zowel binnendijks als buitendijks waren de aantallen tot 2005 stabiel tot licht afnemend. Recent neemt de Grutto buitendijks echter in rap tempo af. Op de zandgronden is de Grutto anno 2013 vrijwel verdwenen.

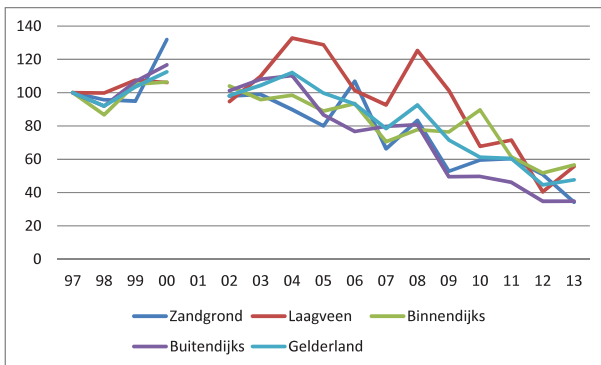

Figuur 4.2.4. Index van Kuifeend per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

Figuur 4.2.5. Index van Scholekster per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

De Scholekster vertoont binnen het Gelderse weidevogelmeetnet vanaf 1997 een langzame afname, met opvallende pieken en dalen. Per fysisch-geografische regio is het beeld hierdoor op detailniveau verschillend; de grote lijnen laten echter overal een afname zien.

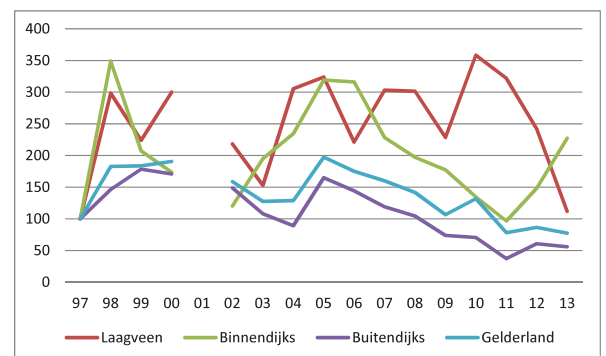

Figuur 4.2.3. Index van Kievit per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

De talrijkste broedvogel binnen het Gelderse meetnet – de Kievit – laat voor elke fysisch-geografische regio een vergelijkbaar beeld zien. Sinds 2005 is er sprake van een forse afname. Een lichtpuntje hierin is dat de aantallen in 2013 niet nog verder daalden.

De Gelderse trend van Kuifeend is positief. Binnen en buitendijks loopt de trend gelijk aan de provinciale trend. De trend in de Laagveengebieden vertoont opvallende pieken en dalen. Deze zijn moeilijk te verklaren.

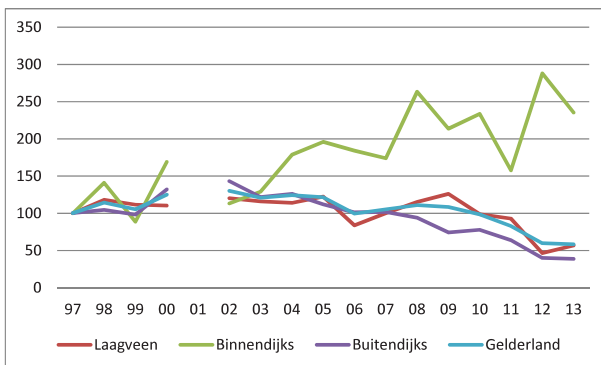
De Slobeend laat binnen het Gelderse weidevogelmeetnet vanaf 1997 aanvankelijk een toename zien. De index daalt vanaf 2009 echter onder de 100. De

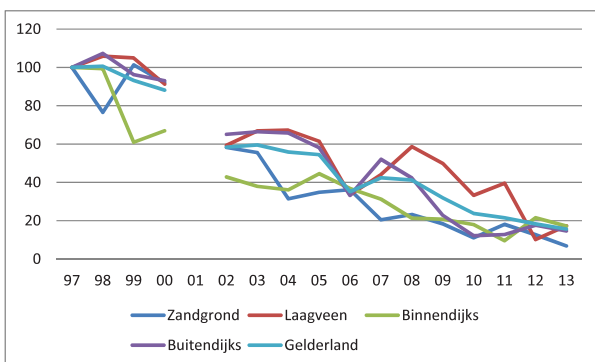
Figuur 4.2.6. Index van Slobeend per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

trend buitendijks loopt vrijwel synchroon met de provinciale trend. Binnendijks zijn pieken en dalen in de aantallen te zien, waarschijnlijk ingegeven door de lage aantallen in deze regio.

De Tureluur is vrijwel afwezig op de zandgronden, maar in de overige drie fysisch-geografische regio's is de soort goed vertegenwoordigd. Ten opzichte van 1997 nam de soort binnen het meetnet aanvankelijk toe, maar vanaf 2005 lijkt echter een afname ingezet. Binnendijks is de trend positief, waarbij natte (gunstige) en droge (ongunstige) jaren tot uiting komen. De aantallen in deze regio zijn echter te laag om de provinciale trend sterk te beïnvloeden. De Tureluur is bovenal een soort die zich vestigt in percelen waar concentraties van andere weidevogels, zoals Grutto, voorkomen.

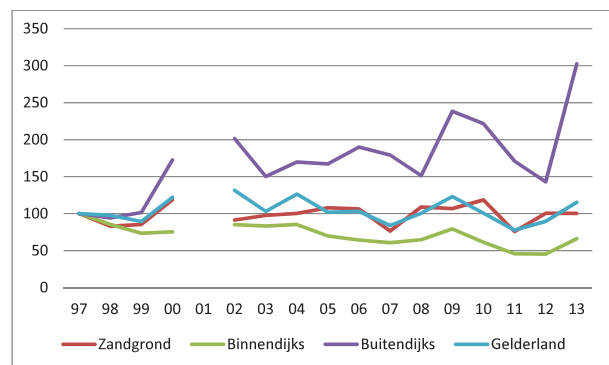
Figuur 4.2.7. Index van Tureluur per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

Figuur 4.2.8. Index van Veldleeuwrik per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1997-2013.

De trend van de Veldleeuwrik is in alle regio's – net als de landelijke trend – sterk negatief, al leek de soort tot 2005 vrij goed stand te houden in de uiterwaarden. Hier heeft zich sinds 2008 echter eveneens een afname voltrokken.

De Wulp is in drie fysisch geografische regio's vertegenwoordigd. In de laagveengebieden langs de Randmeerkust is de soort vrijwel afwezig. De Wulp heeft grote territoria en komt in lage aantallen per telgebied voor. Dit zorgt mogelijk voor uitschieters in de trend. De Gelderse trend is stabiel te noemen. Buitendijks heeft de Wulp zich gevestigd als broedvogel en lijkt deze – schoksgewijs – toe te nemen. Binnendijks in het rivierengebied zijn de aantallen gehalveerd ten opzichte van 1997, al kan 2013 een redelijk goed jaar genoemd worden. Op de zandgronden handhaaft de Wulp zich op een behoorlijk stabiel niveau.

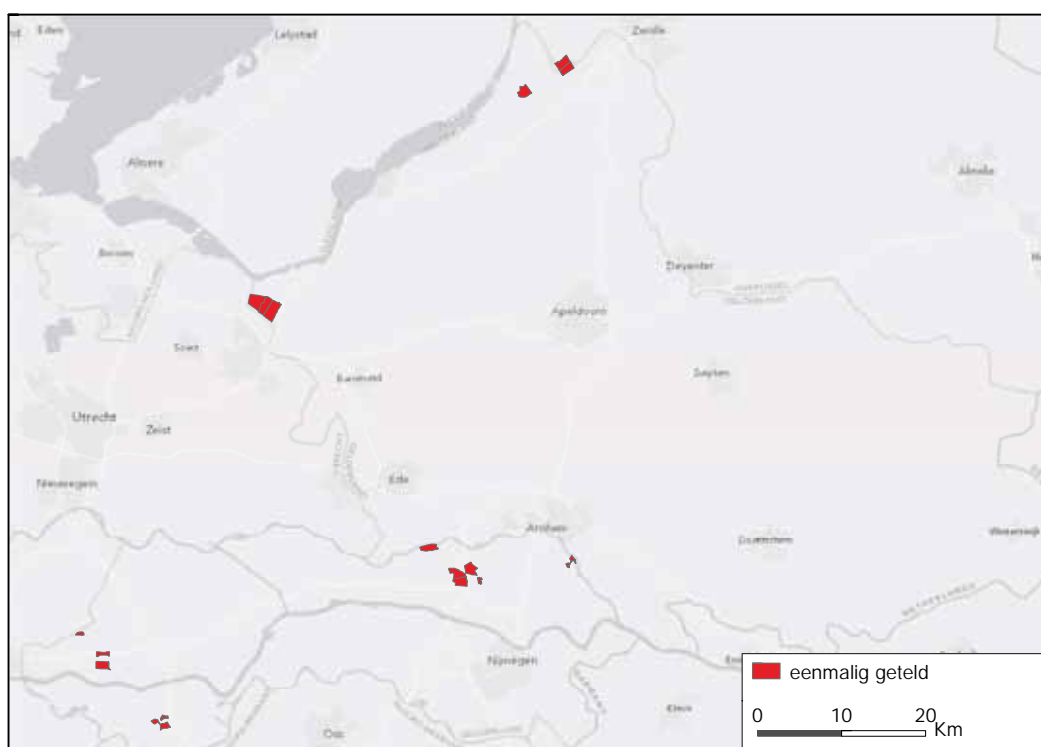
Figuur 4.2.9. Index van Wulp per fysisch-geografische regio ten opzichte van de index binnen het Gelderse weidevogelmeetnet in totaal over 1998-2013.

5. Aanvullende proefvlakken in 2013

In 2013 zijn 20 telgebieden verspreid over de provincie eenmalig gekarteerd om de huidige aantallen en soortensamenstelling van de weidevogels vast te leggen.

De telgebieden lagen verspreid over de provincie (figuur 5) en waren tussen de 5,3 en 268 hectare groot. In totaal werd een oppervlakte van 2.149 hectare onderzocht. De kleine telgebieden lagen alleen aansluitend aan bestaande telgebieden binnen het Gelderse weidevogelmeetnet.

In totaal werden 661 territoria van 41 soorten binnen de onderzochte telgebieden vastgesteld. Hiervan betroffen 586 territoria soorten die op de 'weidevogel-lijst' staan (bijlage 1); in totaal waren dit 22 soorten. Daarnaast werden nog eens 75 territoria van 19 andere soorten gekarteerd (zie ook paragraaf 2.2), deze worden in deze bijlage buiten beschouwing gelaten. In tabel 8 en 9 worden de aantallen van de 11 primaire weidevogels in de onderzochte telgebieden weergegeven. Voor de overzichtelijkheid zijn de telgebieden Bruchemsbroek-collectief samengevoegd. Zo blijven er 16 telgebieden over.

Figuur 5. Ligging van de eenmalig onderzochte telgebieden in 2013.

Tabel 8. Aantallen voor 11 primaire weidevogels in eenmalig onderzochte telgebieden in 2013.

Soort	Achterhoek Nijkerk	Broekgraaf plas	Bruchemsbroek collectief	De Veenhuis Nijkerk	Homoet kleine pol	Homoet uitbreiding	Hoofdgraaf	Huissen uitbreiding	Leuvensche Veld collectief	Oldebroek Heigraaf Pol	Oldebroek Oostendorp	Oldebroek Polveensweg-Z	Palestina Nijkerk	Randwijkse Waarden	Ruimzicht Herveld	Verloren Zeeg
Oppervlakte	254,4	65	128	175,8	155,4	30,4	133,7	43,9	33,8	153,3	158,7	129,1	268,2	129,4	138,6	151,6
Graspieper	2	0	0	0	2	2	3	1	0	2	1	1	0	0	2	0
Grutto	12	0	8	1	2	10	0	0	0	12	23	3	4	0	2	4
Kievit	30	3	15	10	26	25	11	1	0	22	30	32	16	8	10	11
Kuifeend	0	1	2	0	5	0	4	0	0	0	2	0	0	1	7	2
Scholekster	7	0	1	6	2	0	1	1	0	5	1	3	7	0	1	2
Slobeend	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tureluur	5	0	1	0	0	2	1	0	0	5	6	3	0	2	3	0
Veldleeuwerik	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Watersnip	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wulp	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Zomertaling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabel 9. Dichtheid per 100 hectare voor 11 primaire weidevogels in eenmalig onderzochte telgebieden in 2013.

Soort	Achterhoek Nijkerk	Broekgraaf plas	Bruchemsbroek collectief	De Veenhuis Nijkerk	Homoet kleine pol	Homoet uitbreiding	Hoofdgraaf	Huissen uitbreiding	Leuvensche Veld collectief	Oldebroek Heigraaf Pol	Oldebroek Oostendorp	Oldebroek Polveensweg-Z	Palestina Nijkerk	Randwijkse Waarden	Ruimzicht Herveld	Verloren Zeeg
Oppervlakte	254,4	65	128	175,8	155,4	30,4	133,7	43,9	33,8	153,3	158,7	129,1	268,2	129,4	138,6	151,6
Graspieper	0,8	0,0	0,0	0,0	1,3	6,6	2,2	2,3	0,0	1,3	0,6	0,8	0,0	0,0	1,4	0,0
Grutto	4,7	0,0	6,3	0,6	1,3	32,9	0,0	0,0	0,0	7,8	14,5	2,3	1,5	0,0	1,4	2,6
Kievit	11,8	4,6	11,7	5,7	16,7	82,2	8,2	2,3	0,0	14,4	18,9	24,8	6,0	6,2	7,2	7,3
Kuifeend	0,0	1,5	1,6	0,0	3,2	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	1,3	0,0	0,0	0,8	5,1	1,3
Scholekster	2,8	0,0	0,8	3,4	1,3	0,0	0,7	2,3	0,0	3,3	0,6	2,3	2,6	0,0	0,7	1,3
Slobeend	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Tureluur	2,0	0,0	0,8	0,0	0,0	6,6	0,7	0,0	0,0	3,3	3,8	2,3	0,0	1,5	2,2	0,0
Veldleeuwerik	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	6,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0
Watersnip	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Wulp	0,0	0,0	2,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,7	0,7
Zomertaling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Literatuur

VAN BEUSEKOM R., HUIGEN P., HUSTINGS F., DE PATER K. & THISSEN J. (RED.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

BEINTEMA A.J., MOEDT O. & ELLINGER D. 1995. Ecologische Atlas van de Nederlandse weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.

DE BOER V. & SLATERUS R. 2012. Weidevogels binnen het provinciale meetnet in Gelderland in 2012. Sovon-rapport 2012/48. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

VAN DIJK A.J. & BOELE A. 2011. Handleiding Sovon Broedvogelonderzoek. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

ENS B.J., AARTS B., HALLMANN C., OOSTERBEEK K., SIERDSEMA H., SLATERUS R., TROOST G., VAN TURNHOUT C., WIERSMA P., NIENHUIS J. & VAN WINDE E. 2011. Scholeksters in de knel. Sovon-onderzoeksrapport 2011/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

MAJOOR F, DE BOER V, & VAN DIERMEN J. 2008. Broedvogels in de Gelderse Poort in 2007. Trends vanaf 1990 en recente ontwikkeling 2002-2007. Sovon-inventarisatierapport 2008/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Bijlagen

Bijlage 1. Onderzochte soorten

Bijlage 2. Soortkaarten primaire weidevogels 2013 per fysisch geografische regio

Bijlage 3. Telgebiednummers en namen onderzocht in 2013

Bijlage 4. Verschillen in aantal tussen BMP en legselbescherming

Bijlage 1. Onderzochte soorten

Soort	Euring	Soort	Euring
Bergeend	1730	Kwartelkoning	4210
Bontbekplevier	4700	Nijlgans	1700
Boomvalk	3100	Oeverzwaluw	9810
Brandgans	1670	Paapje	11370
Bruine Kiekendief	2600	Patrijs	3670
Buizerd	2870	Roek	15630
Ekster	15490	Roodborsttapuit	11390
Engelse Kwikstaart	10172	Scholekster*	4500
Gele Kwikstaart	10171	Slobeend*	1940
Graspieper*	10110	Soepgans	30130
Grauwe Gans	1610	Sperwer	2690
Grauwe Gors	18820	Tafeleend	1980
Grote Canadese Gans	1661	Torenvalk	3040
Grutto*	5320	Tureluur*	5460
Havik	2670	Veldleeuwerik*	9760
Kemphaan*	5170	Visdief	6150
Kievit*	4930	Watersnip*	5190
Kleine Plevier	4690	Wintertaling	1840
Kluut	4560	Wulp*	5410
Knobbelzwaan	1520	Zomertaling*	1910
Krakeend	1820	Zwarte Kraai	15671
Kuifeend*	2030	Zwarte Stern	6270
Kwartel	3700		

*primaire weidevogel (Beintema et al 1995).

Euring: wetenschappelijke soortcodering

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

Bijlage 3. Telgebiednummers en namen onderzocht in 2013

Telgebiednr	Telgebiednaam	Fysisch-geografische regio	Frequentie
580	Ark Boeijegeersche bk SB	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
582	Arkemheen Riesbeek	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
583	Arkemheen Kromme beek	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
5791	Nekkeveld oost	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
5841	Putter Polder west	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
5843	Putter Polder zuidoost	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
9302	Pompstation Holk	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9303	Doornsteeg Holk	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
9500	Doornspijk Middelbeek	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
9595	't Goor Elburg	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9596	Polsmaten Rooijendijk	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
9609	Koemkolkweg N Oldebroek	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9769	Dasselaar	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9785	Kleine Woldweg Oldebroek	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9800	Waterlandspolder	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
9829	Putter Polder SBB	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
20448	Eektermerk	Laagveen (Randmeerkust)	Jaarlijks
20487	Oever	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
20488	Krakenburg	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
90101	Doornspijk, Horstweg	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
90102	Doornspijk, Oude Zeeweg	Laagveen (Randmeerkust)	Driejaarlijks
2025	Meilanden Homoet	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9235	Rietkampen west	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9236	Rietkampen	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9326	De Vliert	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9601	Voorbroek N	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9602	Oenerbroek	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9604	Wapenveldsche Broek N	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9614	Leuvensche Veld	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9625	Circul W	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9644	Wapenveldsche Broek Z	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9650	Lage Veldslagen N	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9651	Lage Veldslagen Z	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9661	Voorbroek Z	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9682	Ommerense Veld W	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9683	Ommerense Veld O	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9684	Eldikse Veld O	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9685	Eldikse Veld W	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9687	Nieuwland	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9720	Beesdse Lage Veld W	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9721	Rijswijkse Veld	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9733	Bruchems Broek	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9734	Groote Lage Broek	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9742	Rouwei	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks

Telgebiednr	Telgebiednaam	Fysisch-geografische regio	Frequentie
9743	Eigenblok	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9745	Broekgraaf	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9789	Beesde Lage Veld O	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9824	Emsterbroek N	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9825	Emsterbroek Z	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9909	Geerstraat	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
9914	Halve Wetering	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
20503	Leuven Lage Veld	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
20505	Leuven Gasthuisweg	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
90103	Wapenveld Z*	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
90104	Wapenveld N*	Rivieren binnendijks	Driejaarlijks
96142	Uitbreiding Leuvensche Veld*	Rivieren binnendijks	Jaarlijks
9183	Hiensche Waard W	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9245	Breemwaard	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9311	Ingense Waard Oost	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9315	Oosterhoutse Waarden	Rivieren buitendijks	Driejaarlijks
9606	Hattermer Waarden	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9607	Aersoltweerde	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9621	Stiftse Waard	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9635	Ambtswaard Bommel	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9639	Hoenswaard Strang	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9690	Maurikse Waard	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9732	Erlecomse Waard	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9758	Bronkhorsterwaarden W	Rivieren buitendijks	Driejaarlijks
9791	Tollewaard	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9801	Huissense Waard N	Rivieren buitendijks	Jaarlijks
9830	Fraterwaard Stadsweide	Rivieren buitendijks	Driejaarlijks
9831	Fraterwaard Dordtse Wei	Rivieren buitendijks	Driejaarlijks
9832	Fraterwaard Waardmanspl	Rivieren buitendijks	Driejaarlijks
9513	Berkel Apedijk	Zandgronden	Jaarlijks
9573	Berkel Havelandweg	Zandgronden	Jaarlijks
9708	Ampsense Broek	Zandgronden	Jaarlijks
9710	Wolfersveen O	Zandgronden	Driejaarlijks
9711	Mellinkmaat	Zandgronden	Jaarlijks
9712	Het Vlakke	Zandgronden	Jaarlijks
9713	Breedslat	Zandgronden	Driejaarlijks
9714	Betrumse Veld Z	Zandgronden	Jaarlijks
9762	Zwetselaarse Veld	Zandgronden	Jaarlijks
9763	Moorsterbeek	Zandgronden	Jaarlijks
9905	Dwarsweg Beltrum	Zandgronden	Jaarlijks
90071	Noordijkerveld W	Zandgronden	Driejaarlijks
90072	Noordijkerveld O	Zandgronden	Driejaarlijks

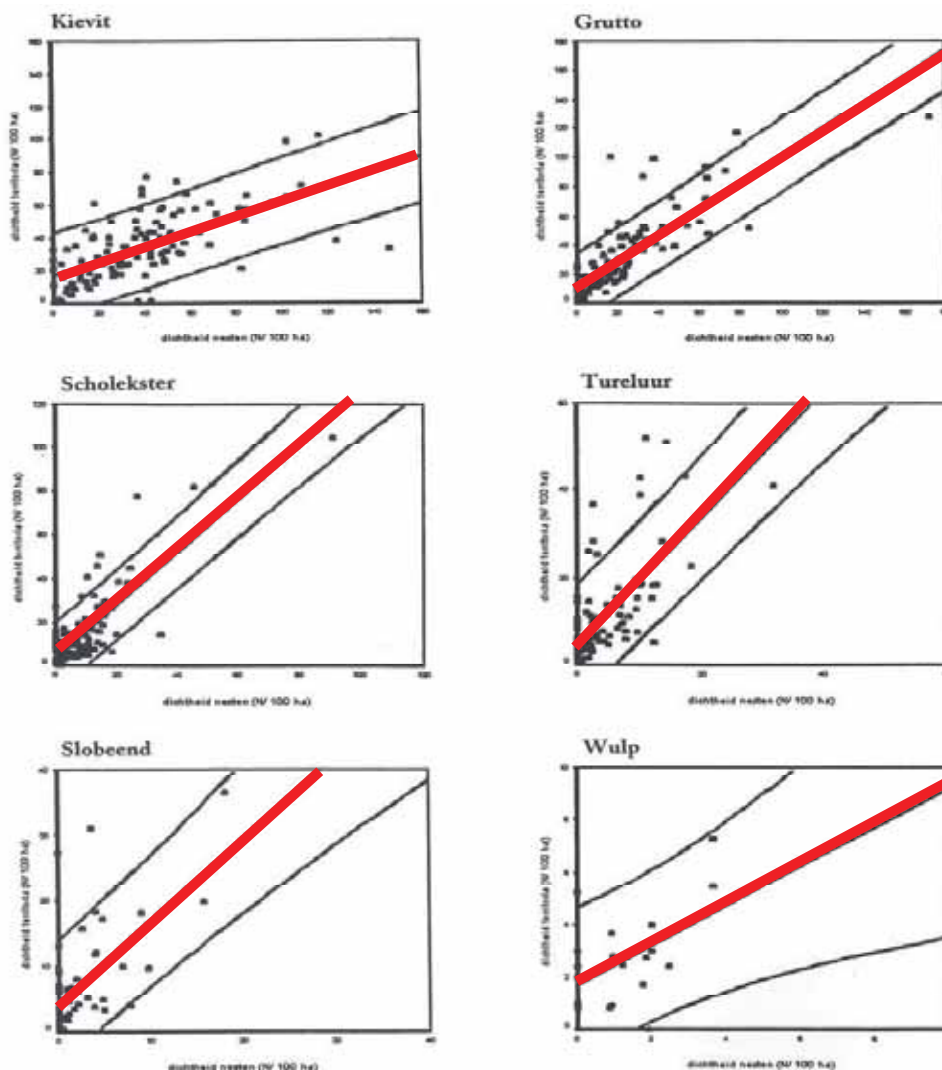
*In deze tabel staan 86 telgebieden vermeld, terwijl binnen het meetnet 84 telgebieden geteld worden. Het telgebied 96142 Uitbreiding Leuvensche Veld telt samen met 9614 Leuvensche Veld als 1. De telgebieden 90103 Wapenveld Z en 90104 Wapenveld N tellen samen als 1.

Bijlage 4. Verschillen in getelde aantallen nesten (ANV) en territoria (BMP)

Na het veldseizoen van 2013 kwam aan het licht dat enkele Agrarische Natuurverenigingen (ANV's) afwijkende aantallen weidevogels vonden in hun werkgebied dan werden vastgesteld tijdens de BMP-karteringen in het kader van het Gelderse weidevogelmeetnet. De oorzaak van deze afwijkingen is tweeledig. Ten eerste is tijdens het veldwerk voor het Gelderse meetnet geteld in vooraf geselecteerde telgebieden die niet helemaal overeenkomen met het werkgebied van een ANV. Zodoende leken er aantallen te ontbreken, maar deze gebieden zijn in het onderhavige jaar niet geteld.

Ten tweede bleken de aantallen gevonden legsels van weidevogels af te wijken van de aantallen territoria zoals vastgesteld in het Gelderse meetnet. Dit verschil heeft dus te maken met verschillen tussen het tellen van het aantal legsels (ANV) en van het aantal territoria (Sovon, BMP).

Verschillen tussen aantallen legsels en territoria zijn een bekend verschijnsel (). Uit onderzoek in 2009 (Teunissen & Koopmans 2010) bleek dat in 77% van de vergeleken telgebieden (legsels en territoria geteld) de aantallen territoria hoger waren dan de aantallen legsels. Daarnaast zijn het vooral de steltlopers waarvan de legsels gevonden worden, de gevonden aantallen eenden en zangvogels zijn gering. In onderstaande grafieken uit Teunissen & Koopmans 2010 is af te lezen dat de aantallen territoria (y-as, N/100 ha) van Slobeend, Scholekster en Tureluur hoger zijn dan de aantallen gevonden legsels (x-as, N/100 ha). De aantallen van Grutto en Wulp zijn gelijk. De grote verschillen treden op bij Kievit. Bij deze soort treedt regelmatig polygamie op, waarbij één mannetje meerdere vrouwtjes met nest heeft. Daarnaast treden tijdens het seizoen regelmatig verplaatsingen op door agrarische werkzaamheden, resulterend in vervolglegels op een andere locatie. Polygamie en vervolglegels leiden tot hogere aantallen broedsels, terwijl het aantal territoria gelijk blijft. De verhouding is met een rode lijn weergegeven met de standaardafwijking in zwarte lijnen.

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

provincie
GELDERLAND

